

ПРИМУСОВИЙ ПОДІЛ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ, ЯК ОСТАННІЙ СПОСІБ ЗАХИСТУ КОНКУРЕНЦІЇ

Коваленко Інна Анатоліївна

д.ю.н., доцент

Медведєв Денис Вадимович

студент 4 курсу

Навчально-наукового інституту права та сучасних технологій
Київського національного університету технологій та дизайну
м. Київ України

Анотація: Відновлення економічного добробуту країни неможливо без залучення ефективних засобів захисту добросовісної конкуренції на ринку. Саме конкуренція – є рушійною економічного розвитку країни та ефективному залученню інвестиційних коштів. Основним державним органом метою діяльності якого є захист конкуренції у підприємницькій діяльності – є Антимонопольний комітет України. Цей державний орган наділений спеціальним механізмом залученням до юридичної відповідальності суб'єкта підприємницької діяльності за порушення законодавства у сфері захисту економічної конкуренції.

Ключові слова: Антимонопольний комітет України, антимонопольне законодавство, конкуренція, суб'єкт господарювання, примусовий поділ.

Історія формування конкурентного права на законодавчому рівні зайняла відносно незначний проміжок часу. Першим законодавчим актом метою якого був захист вільної торгівлі від монополізації науковці називають Закон Шермана, який було названо на честь автора законопроекту.

Мета цього Закону захист торгівлі і комерції від обмежень з боку монополій. Було заборонено угоди, об'єднання, таємні змови, які могли обмежувати торгівлю. Офіційна назва закону – Закон «Про захист торгівлі та комерційної діяльності проти незаконних обмежень та монополій» («An Act to Protect Trade Commerce against unlawful Restrain and monopolies» [1].

Згодом починають виникати державні органи із регулювання питань пов'язаних з конкуренцією, а також вдосконалюється законодавство з захисту економічної конкуренції. Перехід від командної, або планової економіки до більш перспективної ринкової економіки зумовило розвиток підприємницької справи та утворенню нових суб'єктів підприємницької діяльності. Була запроваджена самостійна економічна політика, метою якої було створення ефективного механізму регулювання економічних відносин [2].

Також недосконале антимонопольне законодавство на зорі формування держави та нової галузі законодавства призвели до формування певних гравців ринку, що негативно вплинуло на економічний та політичний потенціал держави.

Сьогодні національне законодавства у сфері захисту економічної конкуренції відповідно до Закону України «Про захист економічної конкуренції» ґрунтується на нормах Конституції України, та складається із Закону України «Про захист економічної конкуренції», законів України "Про Антимонопольний комітет України", "Про захист від недобросовісної конкуренції", інших нормативно-правових актів, прийнятих відповідно до цих законів [3]. А також із міжнародних договорів згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України. У жовтні 1992 року був утворений державний орган метою якого було забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. А з 1993 року Комітет розпочав свою роботу, як колегіальний орган [4].

Відповідно до підсумкового Звіту Антимонопольного комітету України за 2021 рік від 12 травня 2022 року за досліджуваний період 2021 року державним органом було виявлено 1675 порушень, а як орган оскарження публічних закупівель Комітет за рік розглянув понад 14 тис. скарг [5].

Закон України «Про захист економічної конкуренції» декларує відповідальність за порушення законодавства про захист економічної конкуренції та передбачає відповідальність у вигляді штрафів, примусового поділу, застосування відповідно до законодавства адміністративної

відповідальності посадових осіб.

Примусовий поділ монопольних утворень в літературі називають специфічною санкцією за порушення антимонопольного законодавства, видом господарсько-організаційних санкцій за порушення законодавства про захист економічної конкуренції або адміністративною санкцією. Уявляється, що примусовий поділ суб'єктів господарювання, які займають монопольне (домінуюче) становище, можна вважати мірою господарсько-правової відповідальності та адміністративно-управлінською санкцією [6].

Відповідно до статті 53 Закону України «Про захист економічної конкуренції» органи Антимонопольного комітету мають право прийняти рішення про примусовий поділ суб'єкта господарювання, якщо суб'єкт господарювання зловживає монопольним (домінуючим) становищем на ринку. Проте, дана санкція не застосовується у випадках: неможливість організаційного або територіального відокремлення або наявність тісного технологічного зв'язку (виробнича ефективність).

Досліджуючи практику застосуванням Комітетом даного виду відповідальності можна прийти до висновку, що орган державної влади активно не застосовує примусовий поділ суб'єктів господарювання, які зловживають монопольним (домінуючим) становищем на ринку.

Проте, існування самої можливості поділу суб'єкта господарювання становить невід'ємну частину контролю за дотриманням законодавства про захист економічної конкуренції.

Приймаючи рішення Комітет посилається на власний розсуд, проте державний орган повинен приймаючи рішення керуватись принципом пропорційності. Відповідно до Рекомендаційних роз'яснень Антимонопольного комітету України №39-рр від 09 серпня 2016 року пропорційність передбачає співмірність розміру санкцій, які мають на меті не лише покарання за вчинене правопорушення, але й стримування від вчинення чи продовження таких порушень, з масштабом та характером порушення [7].

За своє існування Антимонопольний комітет України застосовував такий

вид відповідальності, як примусовий поділ лише двічі. Одним з прикладів примусового поділу монопольного утворення є поділ ЗАТ «Донмолпром», яке мало частку на ринку молочної продукції 84,6 відсотка, і був здійснений АМКУ за ініціативою Донецького територіального відділення в 1996 році. Із складу ЗАТ «Донмолпром» було виділене 18 структурних підрозділів, на базі яких були створені акціонерні товариства [8].

5 вересня 2019 р. АМКУ прийняв рішення про примусовий поділ групи компаній Ostchem. Але виконати це рішення було непросто. Представники Ostchem заявили, що оскаржуватимуть його в суді [9]. Через три роки у 2022 році у справі № 910/15541/19 Касаційний господарський суд у складі Верховного суду прийняв рішення про скасування примусового поділу суб'єкта підприємницької діяльності.

Отже, формування відкритих ринків, боротьба з монополізацією та підвищення конкуренції серед суб'єктів підприємницької діяльності – є рушійною силою розвитку економіки та держави в цілому.

Основним державним органом метою діяльності якого є захист конкуренції у підприємницькій діяльності – є Антимонопольний комітет України. Проте, суб'єкти підприємницької діяльності іноді порушують національне законодавство про захист економічної конкуренції. Тому Комітет наділений спеціальним механізмом залученням до юридичної відповідальності суб'єкта підприємницької діяльності за порушення законодавства у сфері захисту економічної конкуренції.

Одним із видів відповідальності за порушення законодавства про захист економічної конкуренції – є поділ суб'єкта підприємницької діяльності, який вчиняє порушення. Звертаючись до практики застосування такого виду відповідальності можна прийти до висновку, що державний орган застосовує примусовий поділ у виключних випадках.

Адже, процедура примусового поділу чітко не прописана у Законі та інших підзаконних актах, а також неправильне тлумачення норм законодавства та правильного формування рішення про примусовий поділ суб'єкта

підприємницької діяльності призводять до неможливості формування прецедентних випадків.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Тетяна Швидка, канд. юрид. наук, асистент кафедри господарського права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, «Історія становлення і формування конкурентного законодавства (іноземний досвід)», Підприємництво, господарство і право 1/2019. URL:<http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/1/10.pdf>
2. Відкритий інтернет ресурс «Велика Українська енциклопедія», Антимонопольне законодавство. URL:https://vue.gov.ua/%D0%90%D0%BD%D1%82%D0%B8%D0%BC%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%BF%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B5_%D0%B7%D0%B0%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D0%BE%D0%B4%D0%B0%D0%B2%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE .
3. Закон України « Про захист економічної конкуренції ». Відомості Верховної Ради України. 2001 № 12. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2210-14/conv#Text>
4. Офіційний сайт Антимонопольного комітету України, розділ «Історія». URL:<https://amcu.gov.ua/pro-nas/istoriya> .
5. Підсумковий звіт Антимонопольного комітету України за 2021 рік від 12 травня 2022 року. URL: <https://amcu.gov.ua/pro-nas/zvitnist/richni-zviti/zvit-2021> .
6. Валітов С. С. Конкурентне право України [навч. посібник] : / С. С. Валітов. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 432 с. URL: http://megalib.com.ua/book/100_Konkyurentne_pravo_Ykraini.html .
7. Рекомендаційних роз'яснень Антимонопольного комітету України №39-рр від 09 серпня 2016 року, щодо застосування положень частин другої, п'ятої, шостої статті 52 Закону України «Про захист економічної конкуренції». URL:https://amcu.gov.ua/storage/app/sites/1/imported_content/5d69103546d46.pdf .

8. Валітов С. С. Конкурентне право України [навч. посібник] : / С. С. Валітов. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 432 с. URL: http://megalib.com.ua/book/100_Konkyrentne_pravo_Ukraini.html .

9. Щербак А. В., канд. екон. наук старший викладач кафедри загальної економічної теорії та економічної політики Одеський національний економічний університет, «Національна конкурентна політика – шлях до ефективної економіки України», Економіка в умовах сучасних трансформацій. 2020, 1: 32-46. URL:http://eip.org.ua/docs/EP_20_1_32_uk.pdf .